

СТРАХУВАННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЛАСНИКІВ
 АВТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ У СИСТЕМІ ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ
 ЗАВДАНИХ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИМИ ПРИГОДАМИ

Страховання цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів є суспільно необхідним та соціально значимим видом страхування. Цей вид страхування набув значного поширення у світі, при цьому у більшості країн – належить до обов’язкових видів. Адже експлуатація транспортних засобів пов’язана з небезпекою, що дедалі частіше призводить до виникнення аварій, катастроф, різного роду інцидентів та пригод, через які гинуть та зазнають травм велика кількість людей, завдаються значні економічні збитки. Основний фінансовий тягар з відшкодування цих збитків лежить на самих учасниках дорожнього руху, перетворюючись на велику соціально-економічну проблему.

Зазначимо, що згідно з даними Державної служби з надзвичайних ситуацій, лише продовж 2012 р. на автошляхах України зареєстровано 196 тис. дорожньо-транспортних пригод (рис. 1), у т. ч. 30536 – із постраждалими, в яких загинуло 5046 і травмовано 37409 учасників дорожнього руху [1]. При цьому втрати української економіки від ДТП щорічно сягають 5 млрд дол. США.

Рис. 1. Динаміка кількості дорожньо-транспортних пригод та їх наслідків

Норми цивільного законодавства більшості країн світу у разі дорожньо-транспортної пригоди визнають власника транспортного засобу відповідальним за

те, що було завдано шкоди здоров'ю або майну інших (третіх) осіб, окрім випадків, коли така пригода була наслідком непереборної сили або умислу потерпілого. Тобто цивільна відповідальність водія транспортного засобу перед третіми особами в разі дорожньо-транспортної пригоди настає майже завжди.

Страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів є однією із форм захисту матеріальних інтересів громадян при завданні шкоди їхньому життю, здоров'ю та майну в результаті транспортної пригоди. За умови дії відповідного страхового захисту відшкодування збитків страхувальника – власника транспортного засобу, що виникли внаслідок обов'язку компенсувати шкоду, завдану страхувальником третій особі, здійснює страхова компанія.

В Україні обов'язкова форма страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВВНТЗ) запроваджена з 1997 р. Постановою Кабінету Міністрів України «Про порядок і умови проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів». Проте активний розвиток зазначеного виду страхування розпочався лише після прийняття Верховною Радою 1 липня 2004 р. Закону №1961-IV [2].

Аналіз результатів діяльності страхових компаній, що надають послуги зі страхування відповідальності автовласників, засвідчує поступовий розвиток вітчизняного ринку ОСЦПВВНТЗ. У складних умовах розвитку страхової галузі цей вид страхування став чи не єдиною сферою, яка динамічно розвивалась. Це підтверджується як кількісними, так і якісними параметрами.

Як видно з рис. 2, найвищі темпи зростання кількості укладених договорів спостерігалась у 2005–2008 рр., що обумовлено поширеною на той період практикою укладання короткострокових договорів, часто на мінімальний термін. У подальші роки мало місце зниження темпів росту зазначеного показника, але збільшилась кількість договорів, що укладаються на рік (біля 80% від усіх укладених договорів).

Позитивною є динаміка ємності цього сектору транспортного страхування та інших показників розвитку. Так, представлені в табл. 1 основні якісні

показники розвитку ОСЦПВВНТЗ, засвідчують чітку тенденцію зростання обсягів отриманих валових платежів за аналізований період.

Рис. 2. Динаміка кількості укладених договорів з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності автовласників у 2006–2011 рр.

Таблиця 1

Показники розвитку ОСЦПВВНТЗ в Україні у 2006–2011 рр., млн грн

Показники	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Темпи приросту 2011/2010, %
Обсяг валових страхових платежів	443,7	799,4	1277,2	1344,3	1776,3	2310,3	34,9
Обсяг валових страхових відшкодувань	105,7	194,6	448,0	586,0	758,4	916,2	20,8
Рівень виплат, %	23,8	24,3	35,1	43,6	42,6	39,7	

Таке зростання виникло з наступних причин: по-перше, з 2007 року суттєво збільшилися розміри штрафів за відсутність «автоцивілки», причому розмір штрафу співставний з вартістю річного поліса; по-друге, державний технічний огляд транспортних засобів здійснювався органами ДАІ лише при наявності поліса ОСЦПВВНТЗ; по-третє, власники транспортних засобів більш свідомо придбавають зазначені поліси з метою забезпечення себе при настанні ДТП.

Збільшення у 2010–2011 рр. надходжень валових премій за договорами ОСЦПВВТЗ пов'язане передусім з подорожчанням полісів обов'язкового страхування транспортних засобів, що зумовлено зміненням коригувальних

коефіцієнтів до страхового платежу, за допомогою яких визначається ціна поліса, та підвищенням лімітів відповідальності страхових компаній.

У 2011 р. у порівнянні з 2010 роком на 157,8 млн грн збільшилися виплати з ОСЦПВВТЗ, і станом на кінець року величина цього показника дорівнювала 916,2 млн грн. Проте рівень страхових виплат зменшився (з 42,6% у 2010 р. до 39,7% у 2011 р.). Частка страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів у компенсації збитків завданих економіці країни внаслідок ДТП складає лише близько 2%.

Таким чином, запровадження обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів в Україні виправдане відсутністю надійного механізму, що гарантує дотримання прав фізичних та юридичних осіб на повне і своєчасне відшкодування збитків, а також масштабністю та частотою прояву страхових випадків і їхніх наслідків. Водночас, частка цього виду страхування у компенсації збитків завданих економіці країни залишається не значною.

Аналіз показників розвитку ринку ОСЦПВВТЗ підтверджує, що цей сегмент страхування неповною мірою реалізує свій потенціал. Незважаючи на деякі позитивні тенденції зростання кількісних показників, інституційні та функціональні характеристики вітчизняного ринку транспортного страхування у цілому не відповідають реальним потребам держави та європейським стандартам.

Література:

1. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2012 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mns.gov.ua/content/nasdopovid2012.html>

2. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 01.07.2004 р. № 1961-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1961-15>

3. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>